

Частина козацьких організацій власноручно підписалася в своїй політичній та духовній залежності від Москви. Вони підтримали проросійського кандидата Януковича. На світлині зафіксовано акт капітуляції козаків. Підписанти акту (меморандуму) від козацтва з власної ініціативи позбавили себе статусу козака - вільної людини.

В українському козацтві склалася ситуація, аналогічна тій, що панувала в Україні після смерті Богдана Хмельницького, коли одночасно існувало двоє і більше гетьманів. Автор Сергій Олійник

Авгієві конюшні українського козацтва

Навіть світова фінансова криза не здатна змусити один неспокійний прошарок українського суспільства залягти на дно й не дратувати народ своїми не завжди доречними ініціативами. Ідеться про тих, хто називає

с

ебе козаками. Останнім часом вони примудрялися нагадувати про себе на диво несвоєчасно.

Почалося з того, що навесні минулого року козаки, зігравши на почуттях і людських слабкостях Віктора Ющенка, поставили його у вкрай незручне становище. У той час, коли країна чекала від влади ухвалення надважливих антиінфляційних законів, президент зробив невдалу спробу провести через Верховну Раду як невідкладний закон про відродження козацтва. Навряд чи своєчасним, з огляду на події останніх місяців, можна назвати й вереснєве звернення козаків до президента — із закликом створити державне управління у справах відродження та розвитку козацтва і до парламенту — невідкладно ухвалити ініційований президентом Закон України «Про засади відновлення та розвитку Українського козацтва, козацькі організації та їхні об'єднання».

Ще більший подив — в умовах лавиноподібного наростання кризових явищ та політичної напруги в державі — викликає розгляд зазначеного законопроекту на засіданні Верховної Ради 4 лютого.

Якщо подумати, то українці вже давно не спостерігали проявів уваги очільника нації до працівників сфери інформатики, генетики чи нанотехнологій. Пам'ятається, у перший рік президентства Віктор Андрійович обіцяв мало не покрити країну мережею силіконових долин. Та щось про існування таких долин широкий загал поки що не чув. Натомість усі українці пам'ятають, як напередодні своєї інавгурації триумфатор Майдану не знайшов собі ліпшого заняття, ніж улаштувати дивне дійство на Софійській площі. Тоді багато хто ніяковів, дивлячись як гарант Конституції, вкупі з дорослими дядьками в карнавальних костюмах, із серйозним виразом обличчя бавиться іграшковими гарматками й бутафорськими шаблями.

Панібратському спілкуванню В.Ющенка саме з козаками, а не, скажімо, з представниками інтелектуальної еліти, зраділи не всі. З одного боку, співгромадяни з розумінням ставляться до того, наскільки важливою для Віктора Андрійовича є тема козацтва. Але, з іншого — не секрет, що репутація самопроголошених спадкоємців слави Богуна, Сірка, Кривоноса є небездоганною. У більшості українців сама лише згадка про них викликає щонайменше іронічну посмішку. Подоба-ється їм це чи ні, але в народі образ сучасних козаків асоціюється з вертепом, буфонадою, марнославством і небайдужим ставленням до оковитої.

Через невміння домовлятися та хворобливі амбіції ватажків в Україні наплодили вже більш як сотню козацьких організацій. Звісно, забагато. Та що поробиш, коли гетьманська булава одна, а потриматися за неї кортить багатьом. От і довелося клонувати і козацтва, і булави, і самих гетьманів з отаманами.

Злі язики торочать про суто корисливу причину появи аномальної кількості козацтв. Поча-лося все з 1995 року, коли низкою указів Леоніда Кучми козацтву надали чимало преференцій. Окрім приємного для власного еґо права на носіння форми військового зразка та надання спеціальних козацьких звань, козакам гарантувалося сприяння в отриманні земельних ділянок для створення фермерських господарств, у виділенні приміщень для розміщення організацій, а також — залучення їх до охорони громадського порядку та державного кордону... А ще, подекують, козацькі організації існують за кошти від продажу звань та орденів.

Наприкінці 1999 року адміністрація президента «розтлумачила» поняття «українське козацтво». Виявляється, під ним слід розуміти «всі козацькі організації України, які мають на меті відродження козацьких традицій». Таке недолуге трактування дає простір для маневру. Тому українськими козаками сьогодні називають себе й дядьки в шароварах та з оселедцями на голові, і молодики в натовському камуфляжі, і бородаті добродії, упаковані в російські білогвардійські мундири або черкески. Пересічному українцеві в строкатому розмаїтті козацтв зорієнтуватися вкрай важко. Не легше зрозуміти й сенс їхнього існування.

Слово «козаки», на жаль, сьогодні частіше лунає тоді, коли йдеться не про добрі справи, а про рейдерські захоплення об'єктів власності, антитатарські погроми, міжконфесійні розбірки, антинатовські та антиукраїнські демарші. Зрозуміло, що частина козацтв справедливо заперечить свою участь у таких негідних справах і, навіть навпаки, запевнятиме в патріотизмі та в лояльності до Батьківщини. Віримо, але... Чому ж тоді вони дозволяють, щоб гордим іменем українського козака безкарно користувалися якісь

пройдисвіти, до того ж і не завжди українські?

В суспільстві домінує думка, що козацтво — це наше хоч і славне, проте минуле. Доба козаччини залишила найяскравіші сто-рінки на скрижалях історії українського народу. Про неї треба писати романи, складати вірші й казки, пісні, знімати блокбастери. Але щоб відроджувати? На державному рівні? На відміну від сусідньої Росії, в якій цей проша-рок суспільства зберіг спадковість поколінь і де об'єктивно є потреба в його існуванні, козацтво українське було знищене Катє-риною II ще наприкінці XVIII сто-ліття. Голова парламентського комітету з національної безпеки та оборони А.Гриценко для ана-логії якось запропонував уявити, як екзотично виглядало б, як-би президент Саркозі вніс до парламенту закон про відродження французького мушкетерства, а канцлер Меркель — Тевтонсь-кого ордену.

Спроба штучно реанімувати цей артефакт минулого викликає чимало запитань. Чому, наприклад, процес відродження козацтва почався саме зі здобуттям Ук-раїною незалежності, у відносно комфортних умовах, а не в роки колективізації чи воен XX століття, коли існувала нагальна потреба в силі, здатній захистити свій народ і якою, власне, й було справжнє козацтво? Нарешті, всім відомо, що козацтво народилося зі стихійного протесту, з прагнення здобути волю, зберегти віру та звичаї, з необхідності боронитися від набігів чужинців, а не з чийогось хай навіть і не корисливого, а доброго наміру.

Та якщо вже так сталося, що Україна здобула державність без участі козацтва, то останньому історія дала достатньо часу та безліч шансів, аби довести свою потрібність державі й суспільству. Цим шансом воно поки що, на жаль, не скористалося.

Чи не єдиний прояв пасіонарності козаків країна побачила, коли восени 2007 року вони здійснили спробу завадити встановленню пам'ятника Катєрині II в Одесі. Та й чи можна ті події зарахувати до їхнього активу, адже акція закінчилася поразкою... Без відповіді залишилися запитання, чому із сотень тисяч різномасних козаків боронити честь і гідність козацтва і всього українського народу зголосилися лише дві-три сотні козаків верховного отамана І.Вардинця, і чому вони так лег-ко відмовилися від подальшої боротьби? Бо ж хіба можна уявити більше приниження й більшу ганьбу, ніж пам'ятник «вражій бабі», котра знищила Січ і покріпачила українців, у місті, яке задовго до його офіційного заснування було козацьким поселенням? Це все одно, що в Освенцимі встановити пам'ятник Гітлеру, а на Соловках — побудувати меморіал Сталіна!

А де були наші козаченьки, коли Росія бульдозерами перла з Тамані на Тузлу «дружити» з Україною? Справжній бум волонтерства прокотився тоді прикордонними військами — захищати український острів від зазіхань лукавого й ненаситного сусіда поривалися зовсім юні хлопці. Навіть проросійський президент Л.Кучма, вбравшись у камуфляж і суворо позираючи на «старшого брата» через окуляр бінокля, своїм рішучим виглядом позбавляв «собірателей русскіх земель» будь-якої надії на поступки. Де в цей час були гламурні дядьки при лампасах — новітня історія мовчить. Можливо, як полюбляє висловлюватися їхній найголовніший гетьман, сиділи в кущах? Так-так, у засідці, напевно.

Гарний шанс продемонструвати свій патріотизм і традиційну чоловічу доблесть щороку нашим героям дає День українського козацтва, який випадає на Свято Покрови. У зв'язку з відзначенням річниці створення УПА, у країні в цей день спостерігається сплеск активності п'ятої колони — на світ Божий, наче у Вальпургієву ніч, виповзає всіляка антиукраїнська нечисть. От коли хотілося б побачити силу, готову бодай у дискусію вступити з покидьками роду людського. Проте українці чомусь жодного разу не чули, щоб козаки застосували проти українофобів бойовий гопак, надавали «справжніх чоловічих ляпасів» сепаратистам або відшмагали нагайками комуністів-гебістів.

А не чули тому, що козаки нерідко й самі грішать маршируванням у лавах п'ятої колони. Як-от, наприклад, під час сумнозвісного антинатовського шабашу у Феодосії. ЗМІ тоді рясніли повідомленнями про козаків, які перешкоджають проведенню навчань «Сі Бриз 2006». Першою була думка, що це не наші козачки, а зальотні, з Росії. Було бажання довідатися, а що ж там роблять кримські осередки наших козацтв, коли тільки Українське реєстрове козацтво там налічує 5400 «штиків»? Це ж грізна сила! Чому ж тоді ніхто не поста-вив на місце знахабнілих від безкарнос-ті провокаторів? А тому, що, як виявилось, «боролось про-ти НАТО» якраз... Українське реєстрове козацтво — еліта, як вони самі себе величають, українського козацтва! І це невдовзі після того, як на козацькій раді, що відбулась у Каневі, козаки висловили підтримку президенту України Вікторові Ющенку у здійсненні ним «курсу на демократизацію суспільства та європейський вибір держави».

А спитати — хіба це НАТО руйнувало Січ і катувало малолітніх дітей у Батурині? Це НАТО виморило голодом мільйони українців у ХХ столітті?

Пояснювати цей демарш сумнівною юридичною легітимністю навчань недоречно, бо міжнародне співробітництво України у військовій сфері аж ніяк не є ком-петенцією громадських організацій. Та й узагалі, гратися в таку дорослу гру, як політика, козакам, мабуть-таки, не варто. «Не по Сеньке шапка», як кажуть у країні, відверту

заангажованість якою демонструє низка козацтв.

Чому ті ж таки реєстрові козачки ніяк не зреагували, коли дорогами Херсонщини мчали російські БТРи або коли на українське узбережжя по-зłodійському, вночі, дерся десант Чорноморського флоту? І чому їх анітрохи не бентежить незаконне утримування українських маяків, знову ж таки, Російською Федерацією.

Тож чи варто Україні від-роджу-вати таке козацтво? Всі громадяни України, згідно із Конституцією, мають право об'єднуватися за інтересами, у тому числі й прихильники козацьких традицій. Але чи потрібно для цього ще й ухвалювати спеціальний закон? Приміром, клуби історичної реконструкції функціонують цілком комфортно і без спеціального закону.

Для тих, хто щиро прагне здійснити свою громадянську місію, спеціальне законодавче забезпечення не потрібне — потрібна воля. Брак мужності та козацького духу нормою закону не компенсуєш, як і не замаскуєш внутрішньої порожнечі дешевим блиском «самопальних» орденів.

У найтяжчі часи своєї історії українці завжди гуртувалися навколо спільної ідеї та мети. Це генетична пам'ять народу пробудила до спротиву загарбникам своїх найкращих синів і доньок — вояків Української повстанської армії. Вони не канючили в окупаційної влади ССРСР і Німеччини закон про УПА, і їм не було коли крутитися перед дзеркалом, милуючись лампасами, цяцьками на грудях та зірочками на погонах. Вони взяли власну долю у власні руки і боронили свободу народу, не шкодуючи найдорожчого — волі й життя. Це, по суті, і були справжні козаки ХХ століття.

Світлої пам'яті Петро Григоренко, Василь Стус або, дай, Бо-же, йому здоров'я, Левко Лук'яненко козаками ніколи не були, але в них було те, чого так бракує козакам сьогоднішнім і чого так жадає від своїх синів Батьківщина, — патріотизм, мужність, справжній козацький дух, готовність до самопожертви.

Очевидно, що лобіюючи згаданий закон, козацтво претендує на особливий статус. Але для здійснення статутних завдань цілком достатньо й існуючого в Україні Закону «Про

об'єднання громадян». А коли йдеться про окремі напрями діяльності козаків, то, будь ласка, — Закон «Про селянське (фермерське) господарство». Та чи обов'язково треба бути козаком, щоб сіяти гречку? Україні потрібні козаки-характерники, а не козаки-гречкосії чи козаки-латифундисти. Носити шаровари, влаштовувати кінно-циркові вистави, виготовляти сувенірну продукцію й відроджувати любов до традицій можна без будь-якого спеціального закону.

Немає жодного сумніву, що серед сучасних українських козаків є багато справжніх патріотів і гідних людей. Напевне, їх навіть більшість. Але, треба визнати, — те, що для кожного українця змалечку було своїм, рідним, від чого досі сповнюємося гордості, у вигляді «відродженого» сьогодні, сприймається далеко не так романтично й благородно, як із фольклору та шкільних підручників. Та й не зовсім воно рідне. Бренд українського козацтва не лише нещадно експлуатується людьми лукавими або випадковими, а й нерідко слугує ширмою для здійснення антидержавної та антиукраїнської діяльності п'ятої колони, як це було, приміром, у Феодосії. Ситуація з козацтвом нагадує Авгієві конюшні: процес його відродження пішов хибним шляхом. Гарну загалом ідею дискредитовано. Час уже конюшні почистити.

Закон, на ухваленні якого наполягає президент, «перезавантаження» процесу не передбачає. Тому є серйозні підстави остерігатися, що в разі його ухвалення — за сьогоднішнього стану козацтва — до згадуваної вище ширми додасться ще й дах. Бо, хочемо ми того чи ні, але скидається на те, що сьогодні в Україні реально існує та ефективно діє лише одне козацтво. Точніше — казачество. Лубянское.

P.S. На одній з найвищих точок Криму, — повідомляло у грудні 2008-го агентство «Новий Регіон», встановлено російський (імператорський) прапор. Так козаки вшанували пам'ять померлого патріарха Московського і всієї Русі Алексія II. В акції брали участь близько 25 членів Бахчисарайського козацького куреня Війська Запорозького та козацької сотні «Соболь»...

То це таке козацтво ми хочемо відродити?

Джерело: "Дзеркало тижня", № 5 (733)